Gud

H

Guð Gyðinga

og

Guð kristinna manna.

PRÉDIKUN

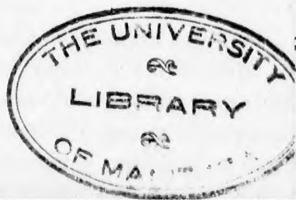
EFTIR

KRISTOFER JANSON.

ÞÝTT HEFIR

BJÖRN PÉTURSSON.

WINNIPEG.

1887.

BL
257
Pamph
Bo41

Guð Gyðinga

OG

Guð kristinna manna.

Prédikun eftir Kristofer Janson.

Í gamla testamentinu (1. Kb. 19. 9) er sagt frá því, að spámaðurinn Elías hafi falið sjálfan sig í helli einum sökum örvílnunar út af því, að því nær öll Ísraels-börn höfðu yfirgefið Drottin. Þá kallaði rödd Drottins hann til reikningsskapar, og spámaðurinn kvartaði sáran um bágindi sín. Og Drottinn svaraði: „Far þú héðan og gakk upp á fjallið fram fyrir Drottin". Og sjá—á undan Drottni kom mikill og sterkur stormur, sem sundurtætti fjallið og sundurmolaði klettana—en Drottinn var e k k i í storminum. Og eftir storminn kom jarðskjálfti og jörðin skalf undir spámanninum—en Drottinn var e k k i í jarðskjálftanum. Og eftir jarðskjálftann kom eyðandi eldur,—en e k k i var Drottinn í eldinum. Og eftir eldinn kom eins og þytur af hægum og blíðum blæ—þá byrgði spámaðurinn andlit sitt; því Guð hans var honum nálægur.

Þessi gamla frásaga hefir ætíð mjög hrifið mig; mér finnst hún undur fögur, og hún sýnir eins og með lifandi mynd mismuninn á Guði Gyðinga og Guði kristinna manna, muninn á Guði í gamla testamentinu og Guði í hina nýa testamenti, muninn á Guði sem voldugum konungi og Guði sem hinum milda kærleikans föður.

Þegar vér með athygli lesum gamla testamentið, munum vér finna, að Gyðingar höfðu upphaflega mjög einfeldnislegar og klúrar hugmyndir um Guð. Þeir tala um hann öldungis eins og hvern annan breyskan mann. Hann fer og gengur með Adam í aldingarðinum og talar við hann, hann kemur til Abrahams og þyggur kálfssteik og rjóma, hann verður reiður og iðrast þess daginn eftir, sem hann hefur gert daginn áður (sjá 1. Mós. 3, 8; 18, 6 og áfram; 6, 6). Í upphafi skoðaði Gyðingalýður Guð sinn að mestu leyti sem sólarguð við hliðina á Baal og Mólok, sólguðum heiðnu þjóðanna, er í kring bjuggu. Af þessu leiddu hin tíðu fráhvörf Gyðinga til heiðingja guðanna, sem þér munið úr biblíu-sögunni; af þessu kom sá siður þeirra, að hengja búka veginna óvina út í sólskinið (4. Mós. 25, 4; Jós. 10, 26. 27); af því risu hinar mörgu kvartanir spámannanna, eins og þegar Amos lætur Drottinn segja við lýðinn: „Var það mér til heiðurs, Ísraelsmenn, að þér færðuð brennifórnir og matarfórnir þau 40 ár, sem þér voruð í eyðimörkinni? Nei, þér báruð tjald yðvars Móloks, og Kíún, yðar líkneski, stjörnu yðvars guðs, er þér höfðuð gert yður“ (Am. 5, 25. 26). Eftir Kroníkubókunum átti jafnvel Sál son, er hét Jónatan (sá er Jahve [1] (Gyðinga-guðinn) hefir gefið), en annan, sem hét Esbaal (maður Baals), og Davíð átti son að nafni Beeljada (Baal veit) 1. Kron. 8, 33; 9, 39; 14, 7. Og Salómon byggði, sem þér vitið, hæðir og guðalíkneski fyrir Mólok og Móabs guði. Þetta sýnir, að guðshugmyndir jafnvel hinna helztu manna meðal Gyðinga voru býsna óhreinar. Því var það og, að Esekía

---

1) Réttari framburður á Jehóva.

konungur braut líkneskin og hjó í sundur líkneski Astörtu, og molaði *eirorminn, sem Móses hafði gert*; því allt til þeirra daga höfðu Ísraels-synir brennt fyrir honum reykelsi og menn nefndu hann Nehústan (2. Kb. 18, 4). þetta var þá regluleg ormadýrkun að egypskum sið. það má og sjá, að Gyðingar höfðu *líkneskjur af ættargoðum*, þrátt fyrir mynda bannið. það var gamall siður. Vér vitum, að Rakel stal húsgoðum Labans föður síns og faldi þá í úlfalda reiðskapnum, er hún settist á (1. Mós. 31, 19. 34); jafnvel þvílíkur maður og Davíð hefir haft húsgoð. Vér lesum í 1. Sam. 19, 13, að kona hans Míkal, dóttir Sáls, tók húsgoðið og lagði í rúmið, klæddi það og lét sem það væri maður sinn, sjúkur, þá er Sál sendi menn til að drepa Davíð. Að þessar húsgoða-líkneskjur hafi verið í miklu afhaldi og mjög almennar, sjáum vér á einum stað hjá spámanninum Hóseas (3, 4), þar sem hann spáir því sem mikilli ógæfu fyrir Ísrael, að þeir skuli um langan tíma vera án „húsgoða".

Eftir því sem Ísraels-lýður náði meiri þroska og einingu sem þjóð, fóru þeir að skoða Guð sinn Jahve eigi einungis sem almennan sólguð, heldur einnig sem sinn sérstaka þjóðguð. þeir neita ekki, að til séu aðrir guðir, en Jahve, þeirra Guð, er sá voldugasti. Í 2. Mós. 12, 12 stendur að hann skuli halda dóm yfir *guðum Egypta* og í 5. Mós. 10, 17 segir hann um sjálfan sig: „því Drottinn, yðar Guð, er *Guð yfir öllum guðum*, er Drottinn yfir öllum drottnum, mikill Guð, voldugur og óttalegur". Eigi fyr enn á dögum spámannanna fer að myndast hreinni hugmynd um Guð, og það þá sér í lagi í skólum spámannanna. Spámennirnir fóru að þruma móti hjá-

guða dýrkun, einstakir konungar studdu þá, fórnarlundarnir voru niður höggnir, líkneskjunum var kollsteypt; já, spámaðurinn Mikka dirfist jafnvel að mæla í móti fórnarþjónustunni, sem hún væri ósamboðin hinum sanna Guði. Hann kemst svo ágætlega og merkilega að orði á einum stað (Mikk. 6, 6-8). „Með hvað skal eg koma fram fyrir Drottin, þá eg fell fram fyrir Guði hinum hæsta? Skal eg koma fram fyrir hann með brennifórnir, með ársgamla kálfa? Hefir Drottinn þóknun á þúsund hrútum, á tíu þúsund viðsmjörslækjum? Hann hefir kunngert þér, maður, hvað gott sé, og hvað heimtar Drottinn annað af þér, enn að gera rétt, ástunda kærleika og að fram ganga í lítillæti fyrir þínum Guði". Jósías konungur reyndi með eldi og sverði að innleiða þessa hreinni hugmynd um Guð, en það tókst eigi. Allur þorrinn unni meir sólguði sínum og mánadrottningu og hélt fast við sinn heiðinglega skilning á Guði Gyðinga, eins og berlega má sjá af Jer. 44, 16-18, þar sem lýðurinn, sem með spámanninum hafði flúið til efra Egyptalands, vill eigi heyra ræðu hans um hinn nýja Jahve, en vill halda sér til hins gamla, og segist vilja „brenna reykelsi fyrir himinsins drottningu og færa dreypifórn, eins og vér höfum gert, vér og vorir feður, vorir konungar og vorir höfðingjar í Júdastöðum og á Jerúsalemsstrætum, þá vér höfðum nægð brauðs, og oss gekk vel, og vér sáum enga óhamingju. En síðan vér létum af að brenna reykelsi fyrir himinsins drottningu og færa henni dreypifórnir, skortir oss allt, og vér förumst fyrir sverði og hungri". Herleiðingin til Babylon og

viðkynni við betur menntar þjóðir, eins og Meda og Persa, kom og meiri hreinleika inn í hugmyndir Gyðinga um Guð. Eftir heimkomuna úr herleiðingunni finnum vér eigi framar neinn vott um dýrkun Baals eða sólguða, Jahve er nú orðinn þeim *hinn einasti sanni Guð*, en, að vísu, um leið þeirra sérstaki þjóðguð, sem einhvern tíma á að gera Gyðinga að hinni voldugustu þjóð heimsins og brjóta allar heiðingja þjóðir undir vald þeirra, þá er hann í fyllingu tímans sendir þeim Messías, konunginn af Júda ætt, til þjóðforingja.

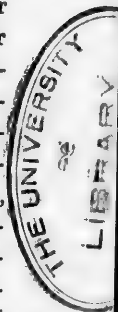
Og hvernig hugsuðu þá Gyðingar sér þennan þjóðguð sinn? Þeir tóku sér til fyrirmyndar það voldugasta, er þeir höfðu séð á jörðunni, hina voldugu, einvöldu harðstjóra í Austurlöndum. Guð varð guð storma, jarðskjálfta og hins eyðanda elds, hinn ógurlegi Guð, sem enginn gat séð án þess að deyja, guðinn, sem steypti niður hásætum og reisti þau aftur eftir velþóknan sinni; hann varð *herguðinn*, sem þeir ákölluðu á undan orustu, og sem gekk í lið sinna útvöldu Ísraels-barna, og afmáði heiðingjaþjóðirnar fyrir augliti þeirra með ólmslegri grimmd. Eins og flestar þjóðir í Austurlöndum, voru og Gyðingar, á dögum gamla testamentisins, ósiðuð og barbarisk þjóð, eftir vorum hugmyndum, og hönd þeirra var á móti öllum, sem og allra hendur á móti þeim. Til þess að gefa ályktunum sínum gildi og fylla þjóðina ósigranda vígamóði, létu þjóðforingjarnir í veðri vaka, að allir þeirra ofsalegu leiðangrar og upprætingar-fyrirætlanir væru beinlínis skipanir þjóðguðsins. Má og vera að þeir hafi sjálfir, í trúarofsa sínum, haldið að þetta í raun og veru væri boð Guðs. Á þennan hátt einungis fáum vér skilið þau hryllilegu hroðvirki,

sem einatt eru eignuð Guði í gamla testamentinu. Eg skal að eins minna á frásögnina um Midíanítana í 4. Mós. 25, 31. Þar hefir ungur Júda-höfðingi glapið Midianíta stúlku. Ypparsti presturinn drepur þau með því að leggja þau spjóti í gegn. Um þetta er nú ekki neitt að tala, það er samkvæmt hugmyndum þeirra um lög og rétt; en með því virðist og réttlætinu að vera fullnægt. En eigi er svo. Drottinn býður að hefna á Midíanítunum, og þá drepa Ísraelsmenn alla konunga Midíanítanna, höggva niður hvert mannsbarn af karlkyni, og taka konur, börn, vinnudýr og fjárhluti með sér að herfangi. En þetta er samt eigi nóg. Móses segir: „hafið þér látið allar konur lifa?“ Og nú er þeim boðið, að drepa öll börn karlkyns, og allar þær konur, er þeir sjálfir hafa smánað, en taka öll börn kvennkyns að ambáttum. Hvað segið þér um þetta? Látum oss taka eitt dæmi nálægt oss. Maður einn hér í Minnesota glepur unga stúlku, er heima á í Wisconsin. Nú er það eigi nóg, að bæði þau seku líða dauða-hegningu, nei, Drottinn býður að Minnesótamenn skuli drepa hverja lifandi sál í Wisconsin, menn, konur og börn af karlkyni, og gjöra hin börnin að ambáttum. Hvað segið þér um þesskonar réttlæti? Trúið þér í raun og veru, að þetta boð sé frá Guði vorum, miskunsemdanna föður? Lesið í gegn hernaðarsögu Gyðinga í Mósis, Jósúa, Dómaranna, Samúels og Konunga bókunum, og þér munuð sjá þvílíka atburði hundruðum saman. Júda-guðinn veður í blóði, hann afmáir alla aðra til að ryðja til rúms lýð sýnum. Hvað virðist yður um þvílíkt boð frá drottni, er vér lesum í 1. Sam. 15, 3: „Legg þú nú af stað, í orustu við Amalek og eyð öllu, sem honum til heyrir, og þú skalt eigi

hlífa honum, og drep þú svo mann sem konu, svo barn sem brjóstmylking, svo uxa sem sauð, svo úlfalda sem asna". Trúið þér, að vor Guð, faðir vor og Jesú Krists, hafi útgefið þvílíkt boð? hann, er segir, að hann eigi vilji dauða neins syndugs manns, heldur að hann betri sig og lifi? hann, sem fyrir soninn hefir boðið oss að elska óvini vora? hann, er hefir boðið oss, að deyða ekki mann? hann, er segir um sjálfan sig, að hann sé kœrleikur? því má hver trúa, sem vill, en eg trúi því ekki. Eg trúi eigi á neinn Guð, er brytjar menn niður sem búfé til að hefna sjálfs sín. Eg trúi, yfir höfuð, eigi á neinn guð, sem elur neitt í brjósti sér, er hefnd getur heitið. Eg trúi á þann Guð, sem er hin æðsta hreina, heilaga, fullkomna vera, er hugsun manna getur rennt grun í, og þá mega menn eigi koma og saurga hugmyndir vorar með þeim guði, sem kennir að slátra saklausum mönnum, kennir að grýta til bana eigin konu sína, ef hún hefir aðra skoðun á trúar efnum, sem kennir að þrælahald sé leyfilegt, þeim guði, er iðrast og hefnir sín. Það er ein orsökin til hins mikla ruglings, er ríkt hefir í trúar hugmyndum Skandinava hér í landi, til hins ruglingslega biblíu-lesturs, til hinnar myrku fastheldni við kreddur óttans, að þeir hafa eigi gert neinn greinarmun á Guði hins gamla og nýa testamentis, á Guði Gyðinga og Guði kristinna manna, að þeir enn standa eins og hinn gamli spámaður og blína eftir Guði í storminum, í jarðskjálftanum, í hinum eyðanda eldi. En Drottinn var ekki í storminum, hann var ekki í jarðskjálftanum, og hann var ekki í hinum eyðanda eldi. Og það kom eins og þytur af blíðum blæ og spámaðurinn huldi

andlit sitt, því Guð var nálægt honum. Já, guði jarðskjálftans, stormsins, eyðileggingarinnar er vikið frá völdum ; það var skilningur hinna gömlu, óskýru, siðlausu tíma á honum, nú kemur hann til vor sem hinn blíði blær. Hann kom í hinum blíða blæ jólanóttina, þá er friðarsöngur englanna hljómaði yfir jörðunni, hann kom sem hinn blíði blær með son sinn, bróður vorn Jesúm Krist, sem af létti oki Gyðingdómsins og hins gamla testamentis, og kenndi oss að þekkja Guð sem föður vorn á himnum. Hin mikla nýjung, sem Jesús Kristur kom með, var einkanlega í því fólgin, að hann breytti hugmyndum vorum um Guð. Eins og vér getum séð af hinu gamla testamenti, hafði stöðug framför í hreinni og hreinni skoðun á Guði átt sér stað, og hugboðinu um föður-elsku hans bregður fyrir eins og leiptrum í mörgum af hinum ágætu spásögnum spámannanna, en þá fyrst varð trú þeirra skýr, er Jesús Kristur kom á jörðu, og kenndi oss að leggja saman hendur og biðja: „Faðir vor, þú sem ert á himnum". Eg hefi heyrt presta tilkynna, að það sé Guð, sem hafi vitjað landanna, þegar hallæri, drepsótt, eyðilegging af engisprettum kemur fyrir, að það sé Guð, er vitjar vor, þegar barn veikist, eða einhver óhamingja vill til á heimilinu, eða ef einhver deyr. Það eru þessar gömlu hugmyndir um Gyðinga guðinn, sem aftur bregður fyrir, frá guði stormsins, jarðskjálftans og hins eyðanda elds. Það er hugmyndin um Guð sem hinn dutlungasama harðstjóra, er pintar til bana og fellir nokkrar millíónir manna, eins og menn fella menn á skákborði, er honum ræður svo við að horfa. En sé nú Guð látinn vera Guð sjúkdóma og eyðileggingar og dauða, hvað verður þá úr þeirri kenning, að dauðinn sé vegna

s y n d a r i n n a r inn kominn í heiminn? Nei, Guð er Guð hins blíða blæs, hann er Guð friðarins, blessunarinnar og kærleikans. Allt það, sem hefir einhvern snefil af eyðileggingu, af sjúkdómi, af dauða, er eigi sent frá honum, þ a ð e r s e n t a f s j á l f u m o s s y f i r o s s s j á l f a. Já, það er synd mannkynsins, er leiðir alla þessa ógæfu yfir heiminn, vor eigin synd, synd feðra eður forfeðra vorra, eða synd samfélags þess, er vér lifum í og sem er næm. það eru þúsundir fínna þráða, er binda syndir manna við hegningu manna, þusundir l[illegible]dra orsaka, oft og einatt frá eldgömlum tímum, sem nú sýna afleiðingar sínar, eins og að oft líður langur tími áður en hin hægfara eitrun blóðsins safnast í krabbamein. Vér höfum allir blóð hins sama manneðlis sláandi í æðum vorum, og því hljótum vér að líða hver með öðrum, taka hver með öðrum ábyrgðina, og þola hegninguna hver með öðrum. Vér stöndum kyrrir frammi fyrir þeirri óttalegu reynslu, að syndir, eins og líka góðir hæfilegleikar, ganga að erfðum, og því líka eins bölfun sem blessan. það heyrir undir hið eilífa náttúrulögmál, sem alheimur getur ei án staðizt, og vér smámennin, sem úir og grúir at hér neðra, eins og maurum í þúfu, innan um þessar geysimiklu heimsvélar, vér verðum stundum hrifnir af reimum og tannhjólum þessarar feykimiklu maskínu og molaðir og marðir. Margt getur við borið í heiminum, sem oss virðist óskiljanlegt, óréttlátt—en látum oss forðast að skjóta skuldinni á Guð, látum oss heldur leggja hana á sjálfa oss. Vér getum verið vissir um, að hvað eina, sem við ber, hefir sína eðlilegu orsök og afleiðing, sem vér eigi getum rakið, en sem Guð einn sér. Ef vér viljum kenna Guði um eyðileggingarnar í

heiminum, um hallærið og drepsóttina, um sjúkdóm og dauða, já, vér getum einnig sagt glæpina (því hann kvað stjórna öllu), þá ónýtum vér um leið frjálsræði mannsins, þá gerum vér oss að skornum skákmönnum í hendi hins ósýnilega, þá tökum vér um leið burtu frá sjálfum oss ábyrgðina fyrir því illa í heiminum, þá meigum vér til með að taka undir með Guiteau, er hann segir, að það hafi ekki verið hann, sem skaut Garfield president, heldur Guð. Nei, það er við ber í mannheimi, er framkomið af frjálsræði voru, af frjálsræði hinna mörgu millíóna, er mætast, berjast, elska, hata, sem blossa upp og sem deya. Og þess vegna höfum vér þessa ábyrgð, þessa óendanlegu ábyrgð, að vér eigum ofurlítinn þátt í því, sem við ber, þess vegna höfum vér hina síféldu skyldu, að vinna að sigri hins góða yfir því illa, að ganga í lið með ljósinu, og berjast fyrir því, að leysa og létta á mannkyninu, sem er þunga hlaðið, sjúkt, stríðandi. Frjálsræði vort er það, sem kemur til leiðar heimsviðburðunum, en Guð stýrir afleiðingunum á þann veg, er hann vill; hann getur ekki komið í veg fyrir hið illa, nema með því að skerða frjálsræði vort og sitt eigið náttúru-lögmál, en hann lætur náttúrulögmálin með ósveigjanlegum strangleik ganga sína tignarlegu göngu bæði í líkamans og andans heimi, merjandi oss og molandi, ef vér af sjálfs dáðum höfum lagt höfuð vort á vegspangirnar. Þess vegna—sjáir þú einhvern af ástvinum þínum þjást, eða ef einhver ógurlegur atburður skelfir lífsvæði þitt—þá gerðu þér eigi í hugarlund, að það sé Guð, er sérstaklega hafi látið þetta yfir þig koma; því Guð er ekki Guð jarðskjálftans og stormsins, heldur hins blíða blæs. En trúðu því, að Guð geti og vili snúa einmitt þess-

ari ógæfu þér til blessunar, því „allt skal þéna þeim til góðs, er Guð elska“. Trúðu á Guð sem föður þinn, sem föður allrar blessunar. Sé þar fyrir barn þitt sjúkt, eða einhver ástvina þinna þjáist—þá leggðu þá öruggur í föður-arma Guðs, og vertu viss um, að hann sem eigi á neinn þátt í eyðileggingu og dauða, en sem er lávarður lífsins, að hann muni flytja þína kæru óhulta yfir þjáningu og dauða til lífs fegurðarinnar og sælunnar. Já, það er hans list, að láta fegurðina rísa upp úr eyðileggingunni, lífið gróa upp úr dauðanum, hið hreina gull bræðast í eldi þjáningarinnar. Með þjáningunni vill hann koma hugsunum þínum, er má ske hafa verið alveg sokknar niður í gróðafýsn eða kafnar í framkvæmdarsömum athöfnum, til að staðnæmast frammi fyrir hinu mikla spursmáli lífs og dauða, með þjáningunni vill hann efla kærleika þinn til líðandi bræðra og systra, því nú munt þú skilja þau betur; með þjáningunni vill hann herða hæfilegleika þína, draga úr þér allan ofurrembing og gjöra þig hæglátan og staðfastan í huga; með þjáningunni vill hann, ef til vill, vekja þig til alvöru og bænar. Þegar grunnurinn bilar undir fótum vorum, sláum vér ósjálfrátt upp höndum til að ná í eitthvað að halda oss við; og margur er sá, sem sorg og þjáning hefir þrýst til að leita Guðs. Þess vegna er blessun þjáningarinnar Guðs, en þjáningin sjálf vor eigin. Þess vegna verður það satt að eilífu, sem Jakob, bróðir Krists, skrifar í bréfi sínu: „Enginn, sem freistast, segi: eg freistast af Guði, því Guð freistast ekki af hinu illa, en hann sjálfur freistar og einskis; heldur freistast sérhver dreginn og veiddur af sinni eigin girnd; síðan, þar á eftir, þá girndin hefir fengið getnað, fæðir hún syndina, en

þá syndin er fullþroskuð, fæðir hún dauða. Villizt ekki, mínir elskulegu bræður. Öll góð og öll fullkomin gjöf er ofan að, og kemur niður frá föður ljósanna, hjá hverjum hvorki er umbreyting né umbreytingarskuggi". Já, öll góð og öll fullkomin gjöf; því hann er sá góði að eilífu, sá fullkomni að eilífu, og frá honum getur aldrei annað streymt en fullkomið og gott. En typtar faðir þá aldrei barn sitt? munuð þér spyrja. Vissulega, en þessi typtun er þá einmitt elskuvottur. Og Guðs typtun yfir oss er í því fólgin, að hann leyfir oss að freistast, að þjást, þá er vér sjálfir höfum kjörið oss að lenda í þessu, að hann, með öðrum orðum, eigi stöðvar vor vegna öldur hins eilífa náttúru-lögmáls, en leyfir þeim að skola yfir oss, þegar vér komum of nærri þeim. Og þó heldur hönd hans oss föstum, meðan á öllu þessu stendur, þegar vér viljum láta hann halda oss; þó kemur elska hans alstaðar fram, og einatt í þeirri mynd er vér sízt ætluðum, og hann vill nota þessar hrakfarir sem typtunar hrís í ástúðlegri föður hendi til vorrar betrunar, til vaxtar vors í hinu góða, ef vér viljum ganga á hans vald, ef vér viljum þekkjast það.

Látum oss því, vinir, ganga á hönd elsku hans, vissir um, að hún er nógu sterk til að bera oss, látum oss leita athvarfs hjá Guði hins blíða blæs í öllum sorgum vorum og áhyggjum, vissir um, að hann rekur engan frá sér, er til hans leitar, heldur snýr öllu til hins bezta fyrir þá, er elska hann. Látum oss halda fast í föður-nafn það, er Jesús Kristur hefir kennt oss að þekkja og elska, látum oss eigi lengur leita að Guði vorum í storminum, jarðskjálftanum og hinum eyðanda eldi, látum oss vinna oss út úr

hinum myrku tímum, myrku kreddum, sem fylla oss með ótta fyrir vorum himneska föður, og yfir skyggja elsku hans til vor. Látum oss innilega og í alvöru tileinka oss þessi orð í fyrsta bréfi Jóhannesar: „Guð er kærleikur, og hver, sem er stöðugur í kærleikanum, sá er stöðugur í Guði og Guð í honum“. Amen.

